

Quaderns de Folklore

**LES FESTES DE LA CANDELA
I ELS XIQUETS DE VALLS:
MANIFESTACIÓ I TRADICIÓ**

per Pere Ferrando Romeu

Paraules clau: Candelera, castells, Festes Decennals

Resum: La ciutat de Valls celebra cada deu anys (els acabats en 1) les Festes Decennals de la Mare de Déu de la Candela. En aquest treball, l'autor fa un seguiment d'una manifestació tan genuïnament valenca com ho són els castellers, des de la creació de les Festes, l'any 1791, fins a les més recents, el 2001; en total, doncs, 22 Candeleres.

Abstract: Valls celebrates the Festes Decennals de la Mare de Déu de la Candela every ten years (those ending in 1). In this work the author studies the human tower, a genuine manifestation of this town, from the creation of the celebrations, in 1791, to the last one, in 2001.

Les decennals festes de la Candelera a Valls han anat envoltades sempre d'una especial significació. Aquesta cadència de deu anys —avui que tot canvia tan ràpid, una dècada són molts anys— les fa del tot singulars, sentides amb tota la força pels valencs i admirades pels forans. Mirat amb fredor aritmètica, una persona que transcorre dins l'anomenada "lleï de vida" pot arribar a participar-hi set, vuit o nou festes en el transcórrer dels anys. I prou.

Està clar, doncs, que tota la ciutat de Valls s'aboca a la celebració, perquè és tota la població qui la fa, cadascú al seu lloc: associacions, grups, entitats, organitzadors, balls, etc.

Dins de tota la participació, ens plau avui fer el seguiment d'una altra manifestació genuïnament valenca com són els seus Xiquets de Valls; els quals han anat de bracet amb la festa de la Candelera des dels seus inicis i fins als nostres dies, vivint èpoques bones i d'altres de defalliment.

Hem de fer el seguiment de 22 Candeleres, des d'aquella primera encara al segle XVIII—concretament el 1791— fins arribar a la del 2001. Tot plegat dos-cents deu anys que abracen, amb números rodons, pràcticament el noranta per cent de la història castellera.

1791: La primera Candela

El doctor Pau Baldrich i Martí, recollint el sentir general del poble vallenc, va instituir a perpetuïtat les festes del decennari en honor a la patrona de Valls. Va ser el dia 28 de gener de 1791 davant del notari Ignasi Cases, amb permís de l'arquebisbe i amb el vistiplau de l'Ajuntament, del rector Jaume Cessat i de la Comunitat de Preveres.

Ens trobem a les acaballes del segle XVIII. D'aquest segle han aparegut una quantitat important de dades referents al Ball de Valencians, dels qui hom reconeix com els precedents dels castells. En total hem pogut comptar fins a 25 anys amb notícies de l'esmentat ball. De totes aquestes, però, en destacariem dues especialment per la seva importància i transcendència en els detalls.

La primera data del 22 de gener de 1770 quan a l'Arboç del Penedès es diu: "prèviament concertats, vingueren els balls dits valencians; el del Catllar, que féu el castell de sis sostres, acompanyat de la dolçaina, es reputà pel millor; el de la Riera, el del Vendrell i de Sta. Margarida dels Monjos".¹ En aquesta breu nota hom pot adonar-se com el Ball de Valencians, present a diversos indrets, ja havia adquirit una acceptable tècnica que el feia mereixedor del reconeixement de la seva torre per sobre de la resta de coreografies, a peu pla, qui sap si ja mig arraconades.

Aquesta distinció, però a l'extrem negatiu, és el que l'alcalde major de Vilafranca del Penedès, Manuel Llorca Agulló, cospa dins les seves ordenances municipals escrites pocs anys després, l'any 1786. El capítol número 7 es titula "Sobre que se extermine el uso de los Castillos en los Vailes nombrados de Valencianos, y aun se prohiba absolutamente el uso de tales bayles".²

Tant un document com l'altre ens demostren que la pràctica d'alçar castells dins els anomenats Balls de Valencians era ben arrelada i d'una importància cabdal.

En aquest context apareixen les primeres festes de la Candelera del 1791, on ja hi es present, entre altres, el ball de Valencians,³ sense cap més detall al respecte.

1801: L'inici dels Xiquets de Valls

Francesc Ballester Castelló va escriure, el setembre de 1917, el seu treball titulat "Els Xiquets de Valls". Publicat tres anys després dins *Quaderns d'Estudi*, vol. I, núm. 2, a la pàgina 154 trobem el següent relat: "Els castells d'Alcover, trasplantats a Valls el 1801, van fer-se forts; nodrits amb la saba dels braus xiquets del meu poble, allò que havia començat amb el pilar de tres acabà amb el tres de nou, net, allò que fou en sa naixença jocs de nois esdevingué per mitjà de la sang vallenga construcció de titans, robusta, formidable, musculosa i nervuda, però bella, harmònica i suau a la vegada, emmaridant-se amb amor puríssim la força i la bellesa. Com dèiem, el febrer de 1801 vingueren a Valls els d'Alcover, i junts amb els del poble feren el pilar de cinc i el de tres que anà davant de la processó".

Ballester continua cronològicament els fets i afirma que l'afició va arrelar tan profundament a la població que quatre anys després, el 1805, ja es troben dues colles, conegudes com la dels pagesos i la dels menestrals.

Amb aquesta primigènia base molt s'ha escrit d'aquests orígens vallengs, sobre quina colla hi era, sobre si n'hi havia ja dues, fins i tot, si l'origen dels castells arrenca d'aquesta data. Uns debats difícils de tancar en alguns aspectes —per una altra part, enguany en el

seu bicentenari són més vius que mai— mentre que en altres sembla haver-hi consens, com ara el fet que és a partir d'aquest any que es pot situar l'inici de l'activitat castellera a Valls, donant per bona l'afirmació que el mateix Ballester fa a la pàgina 153, quan diu que “per les festes decennals de la Mare de Deu de la Candela celebrades el 1801 es feren castells, essent aquesta la data en què els xiquets ballen a Valls per primera volta”.

Un altre vallenc, més contemporani, Daniel Ventura i Solé, afirmava que “un document del 1803 també corrobora el fet que a Valls es ballà, aquell any [es refereix al 1801], el ‘Ball de Valencians’”.⁴

1811: La guerra del Francès

El 1808 les tropes de Napoleó envaeixen el nostre país. A Valls, el 22 de febrer de 1809 els soldats francesos entren a la població matant i saquejant. Tres dies després, el 25 de febrer, té lloc la tristament famosa batalla del Pont de Goi, guanyada per l'exèrcit francès. Els anys següents foren anys de desolació, misèria i mort.

El 1811, doncs, el país encara és en plena guerra. Segons l'esmentat estudi de Daniel Ventura⁴ les decennals es van celebrar el 8 de desembre, sense que ens consti cap activitat castellera.

1821 i 1831: La prohibició de fer castells a Valls

Josep Térmens, al declarar com a testimoni de la troballa de dos homes morts la nit del 19 de juliol de 1819, relaciona els fets amb la circumstància que el dia abans hi va haver una exhibició castellera entre una colla de pagesos i una altra de menestrals i feren, en competència, castells de fins a vuit pisos. L'alcalde “viendo que ya estaban igualados los partidos, observando que todavía no estaban sosegados, les privó la continuación de dichas torres por la tarde”.⁵

Aquesta prohibició que havia de durar una tarda, en veure els esdeveniments que hem comentat succeïts l'endemà, es va allargar pel cap baix quinze anys si ens atenem a la següent notícia datada el 1834: “Els menestrals varen fer sortir la gralla i feren castells, que desde l'any 1819 no els havien fet, perquè els Batlles no ho havien volgut.”⁶ Certament, per la nostra part podem afirmar que en aquest període no s'ha trobat cap notícia castellera a Valls i, en canvi, sí que s'han localitzat en altres poblacions, principalment a Vilafranca del Penedès. La prohibició, doncs, es circumscriuria tan sols al municipi de Valls, l'únic lloc on l'alcalde hi té jurisdicció.

Un parèntesi que atrapa de ple dues decennals: la de 1821 i la de 1831.

1841 i 1851: Parèntesi o manca de notícies?

Avui per avui res no podem aportar quant a dades sobre castells de l'edició de 1841. I de la següent, 1851, tampoc podem afirmar amb seguretat la seva presència en el conjunt d'actes. Tan sols una notícia, trobada al diari *El Barcelonés* del 18 de gener de 1851, ens pot fer plantejar una possibilitat: “Sabemos que en la villa de Valls, se están preparando grandes funciones para la próxima festividad de la Candelaria, cuya fiesta tiene lugar cada diez años por voto particular de la población. Se dice que habrá tres días continuos de fiestas, para cuyo objeto se están ensayando doce bailes propios del país y que tanta nombradía tienen adquirida.”⁷

Fora de qualsevol dubte queda la popularitat dels Xiquets de Valls com per pensar que no podrien estar inclosos a la llista d'aquets dotze balls propis del país. I més si tenim en compte que els Xiquets eren ben presents a diferents places i en una situació ascendent, amb la recuperació de les construccions de vuit pisos fins arribar a l'assoliment dels primers castells de nou de la història. El primer per Santa Tecla del mateix 1851 a Tarragona, el segon a Valls amb motiu del trasllat de la imatge de la Mare de Déu del Lledó l'abril de l'any següent, 1852, i el tercer durant la festa major de Vilanova, l'agost del mateix 1852.

1861: Reapareixen les notícies castelleres

Amb aquesta "bonança castellera" arriba l'edició de 1861. Francesc Blasi ⁸ parla de la presència del "ball de Valencians, vulgo castells".

Al *Diario de Tarragona* del dia 1 de febrer es publiquen els següents versos: "A Valls / Mariquita ponte el gorro / y el vestido de tres faldas / que quiero llevarte á Valls / para ver la Candelaria / Quiero que veas las torres / que este año se preparan / que seran de diez y de once / si el chiquillo no se espanta / Habrá función en la iglesia / y por las calles mil danzas / (...) que quiero llevarte á Valls / para ver la Candelaria".⁹ Tant se val l'alçada dels castells si d'allò que es tracta és de convèncer per anar-hi...

Una gasetta publicada al mateix diari, però del dia 5 de febrer, ens certifica la presència dels xiquets a la festa: "Los fuegos artificiales se han sucedido desde la salida del templo del Ayuntamiento y las danzas y torres puede decirse que tampoco han pasado en el mismo periodo de tiempo, habiéndonos llamado la atención á nosotros que tan acostumbrados estamos á tales perspectivas, la destreza, elevación y seguridad de algunas torres por demas dificiles".⁸ El que ens sap greu és no tenir més detalls, com ara si van actuar una o dues colles o quines construccions s'hi van alçar.

1871: Una altra edició en blanc?

A les portes d'una nova contesa civil, l'anomenada tercera guerra carlina que es va allargar per espai de quatre anys, des del 1872 fins al 1875, les decennals de 1871 ens apareixen novament mancades de notícies castelleres, malgrat que l'activitat dels Xiquets de Valls fou important durant tot l'any, amb actuacions a una dotzena llarga de poblacions i amb algun anunci de castells de nou.

1881: Castells de nou i pilars de vuit

La represa de després de la guerra fou certament espectacular, amb profusió d'actuacions i l'assoliment de grans castells per part de les dues colles conegudes, ja com Colla Vella i Colla Nova.

La presència dels xiquets a la festa tindria lloc en els tres dies centrals. Retallem, de la crònica publicada per Ramon Roca i Sans a *La Ilustracion Catalana* de Barcelona, les següents informacions. Respecte al dia 1 de febrer: "Serian las 8 del vespre quant la plassa de la Constitució preventava un aspecte may vist, puig estava reunits tots los balls, gegants, xiquets y músicas per dirigirse á completas."¹⁰ Respecte al dia central, 2 de febrer: "Al sortir del ofici los atrevits y hábils xiquets, alsaren sos renombrats castells devant de las Casas Consistoriales. Segons conta la gent mes entesa en aquesta classe de

diversions, may per may s'havien vist torres més atrevides. L'aspecte que en aquest moment presentava la plassa era imponent.”

Arribats a aquest punt, donem entrada a la crònica que publica la revista val·lenca *La Pàtria Catalana* el mateix 20 de febrer, pel fet que reafirma el to de gesta, però concreta quines foren les torres assolides: “may per may s'havien vist torres mes atrevides, puig se feu lo pilá de vuit, lo de sis sense cap má, y'l de sis caragirats. Lo aspecte que en aquest moment presentava la plassa era imponent”.¹¹

Amb els mateixos recursos literaris, sembla que les dues notícies varen ésser escrites pel mateix autor, amb la diferenciació que la publicada a Valls en va detallar les construccions. ¿Iniciativa del redactor val·lenc o “estisorada” de la redacció barcelonina?

Encara una tercera crònica, publicada al diari *La Renaixença* del 5 de febrer, es refereix a nous detalls que ens interessen prou: “Diré tan sols que en aquesta diada han fet los castells principals, entre altres, lo de tres y quatre de nou, intentant fins, bé que ab mala sort, l'espadat ó sia un sol pilar de vuit, que jamay s'havia intentat”.¹²

A la vista de les tres cròniques ens sembla prou clar que la construcció estrella, la del “may per may” o la del “jamay”, fou el pilar de vuit, molt poques vegades documentat al segle XIX; aquesta del 1881 és la primera referència val·lenca trobada, fet que concordaria amb l'afirmació que mai s'havia intentat, si ens centrem en l'àmbit val·lenc.

Dels pilars de vuit en va parlar Josep Serra Miret *Pep de Janillo*, conegut casteller de la Colla Vella al segle XIX, entrevistat a Buenos Aires el 1936 on residia. Després de comentar el pilar alçat a Altafulla —ara en sabem la data: el novembre de 1878— va dir que “després vàrem repetir-ho moltes vegades a Vilafranca” —també sabem que fou el 1880—, “a Tarragona i a Valls per la Candelera”.

Tractant-se d'un casteller de la Colla Vella bo és que deixem escrit que l'al·ludit pilar “candeler” devia ésser assolit per l'esmentada agrupació. Tot i així ens crea recança l'apreciació exposada a la tercera crònica quan parla “d'intent” i de “mala sort”...

Per cloure l'apartat corresponent al 1881, encara volem recollir la presència dels Xiquets de Valls a l'endemà, el dia 3 de febrer, en la presentació dels Jocs Florals i amb l'assistència de diferents personalitats: “Las duas collas de castellers (Xiquets de Valls) s'esmeraren en presentar a la vista dels forasters lo millor y mes atrevit de son repertori”.¹³

1885 i 1886: Castells fora de les decennals

Fins ara sempre ens hem centrat en les festivitats decennals per fer-ne el seguiment de l'activitat castellera perquè és quan Valls celebra el vot de poble que arrenca, com hem vist, des del 1791. Cada any, però, el 2 de febrer és festiu a la població i en diferents èpoques s'ha viscut la diada d'una manera més o menys festiva.

La dècada dels anys 80, del segle XIX, hi trobem la circumstància que, almenys en dues ocasions, també hi va haver exhibició castellera fora de la cita decennial. Ens referim als anys 1885 i 1886 i sense deixar en l'oblit les extraordinàries festes que, amb motiu de la inauguració del ferrocarril, es van viure a finals de gener de 1883, amb l'assoliment del tres de nou amb folre per part de les dues colles, i ben a prop en el temps de la Candelera.

Referent a la festivitat del 1885, sabem que el novel·lista val·lenc Narcís Oller —el mateix any que va enllestir el manuscrit de la seva famosa obra *Vilaniu*— va veure

l'exhibició des del balcó de l'Ajuntament acompanyat del seu cosí Josep Yxart, entre d'altres personatges. També la premsa local esmenta que “los Xiquets levantaban sus torres frente a la casa de la Ciudad.”¹⁴

De l'exhibició del 1886 la mateixa publicació local s'estén aquest cop amb els detalls, fins i tot, de les construccions que es van alçar. Les colles van actuar tres dies, l'1, el 2 i el 3 de febrer. Del primer dia l'esmentada crònica diu: “los Xiquets de Valls recorriendo y elevando todo el día por las calles sus torres, han prestado grande animación a las fiestas. En los dos días y a la salida de los Divinos Oficios han lucido según costumbre sus fuerzas y habilidades las dos collas en la Plaza de la Libertad”.¹⁵ L'endemà, dia central de la festivitats, les colles donaven el do de pit. Segons l'anterior font: “levantaron las dos los ‘tres y cuatro de nou’ y los ‘cinc de vuit’, y lo ‘pilar de set’ por una de ellas”.

Una altra font que ens permet contrastar la informació és la publicació val·lencana *La Veu de la Comarca*: “...les dues colles de Xiquets aixecaren tots los més atrevits i difícils castells. Sols basta dir que's feren lo 3 de 9, lo 4 de 9, lo 5 de 8, lo 4 de 8 ab lo pilá de 6 al mitj y l'espadat de 7”.¹⁶ Veiem, doncs, que ambdues fonts coincideixen en tot a excepció del quatre de vuit amb el pilar, no inclòs en la primera d'elles.

Finalment, pel que fa al dia 3, *El Eco de Valls* publica: “pudimos admirar los ‘tres de vuit aixecats per baix’, los ‘dos de vuit’, y el ‘pilar de set’ que levaron las dos, y el ‘pilar de vuit’ que una de ellas intentó levantar pero que se cayó al descender l'anxaneta”.

Ens trobaríem davant d'un altre pilar de vuit elevat dins d'unes festes de la Candelera; aquest cop, si ens atenem a l'enunciat, fou carregat. Recordem que ja el 1881 se'n documenta un altre, que s'atribueix —i nosaltres compartim l'opinió— al ja citat pel casteller Josep Serra *Pep del Janillo*, a l'entrevista feta el 1936, de la qual ja n'hem parlat.

1891: El darrer castell de nou del segle XIX?

Tornant amb el fil de les celebracions decennals, l'edició de 1891 és especialment rellevant dins la historiografia castellera perquè queda situada una de les seves moltes incògnites. Ens referim al fet de si es va fer, encara, algun castell de nou pisos.

En acotar períodes històrics, la primera època d'or castellera es situa entre el primer i el darrer castell de nou del segle XIX. Si bé avui per avui resta clar quin fou el primer —l'assolít per Santa Tecla a Tarragona el 1851—, en canvi hi ha confusió en concretar-ne el darrer. De moment, i fins que no apareguin més informacions, el darrer documentat és un tres de nou amb folre assolít per la Festa Major de Vilafranca el 1889.

Ens trobem, i d'això no hi ha dubte, al llindar de la davallada dels castells. Prou expressiva és la carta que Indaleci Castells escriví a l'alcalde i amic seu, Joan Cartañà i Dalmau, en referència a les properes decennals a celebrar: “En sus fiestas cada pueblo ha de dar realce a lo más característico. Procúrese, pues, a tiempo, que se organicen las hoy desbandadas collas de xiquets y que tengan bien ensayados los chiquillos.”¹⁷

És clara la referència a la dispersió dels components de les agrupacions, alguns instal·lats a ciutats industrials espantats per la crisi agrària i atrets per l'activitat industrial, i d'altres inactius pels diferents canvis de costums en la societat.

El Eco de Valls, després d'anunciar en la seva edició del mateix 2 de febrer la presència de les colles a la cercavila i l'actuació a la sortida d'ofici publica, en el següent número del dia 8, aquest comentari: "Después de los Oficios levantaron sus atrevidas torres el día 2 en la Plaza de la Libertad los Xiquets de Valls. Hay que advertir que las 'Collas' no estuvieron a la altura de otras veces, no intentando siquiera el 'tres de nou', 'dos de vuit' y 'pilar de set' que, a no ser la decadencia en que se hallan la organización de las mismas, hubieran sido de cajón en tales fiestas. Con todo, como festejo típico y característico de esta Ciudad, atrajeron inmensa muchedumbre que se estrujaba en la Plaza, así el día 2 como el día 3, en que levantaron nuevos castells."¹⁸

La paraula *decadència* és ben present ja a les cròniques de l'època. En parlar de construccions, curiosament, hom cita les que no es van fer —precisament els tres castells que es van alçar a l'esmentada diada vilafraquina del 1889 i que podríem interpretar com "l'actuació estelar" dels darrers anys—; això dóna peu, per eliminació, a especular quins es van poder veure.

Món Casteller (vol. I, pàg. 224) és categòric: "Hom bastí, però, encara, en l'ocasió, el 'quatre de nou'". Ara bé, bo serà deixar pas al testimoni recollit per Leandre Ibar i Simó, actual casteller de la Colla Vella dels Xiquets de Valls, de la seva àvia Rosa Grau Vilalta (1885-1977), que li havia explicat en diverses ocasions que, un any per la Candelera, quan ella encara era molt petita, havia anat amb el seu pare a veure castells. Després de sortir d'ofici el seu pare, que era de la Colla Vella, va treure's la levita i va anar a buscar la faixa. La Rosa afirmava que era un castell de nou ja que recordava el detall de la gent que pujava a sobre la pinya i el seu pare li va dir: "T'ha agradat el castell? Doncs recorda'l bé, perquè ja no el tornaràs a veure mai més."

La testimoni en qüestió tindria sis anys a les decennals del 1891, suficients per recordar-ne la vivència durant tota la seva vida, però pocs per fer-ne una exposició clara d'aspectes tècnics. El que resta clar és que, sigui quina sigui, la construcció fou excepcional en aquells moments.

1901: Del quatre de nou al quatre de vuit...

L'inici del segle XX, castellerament parlant, és la continuació de la lenta però progressiva davallada iniciada feia uns deu anys. En arribar a les festes decennals, però, la població s'aboca en tot tipus d'actes. Repassant el programa ens adonem que els Xiquets de Valls estan anunciats tots els cinc dies, des de l'1 fins al 5 de febrer.

Repasant aquesta participació direm, pel que fa al primer dia, que apareixen anunciats a la cercavila i a la sortida de Completes fent castells davant l'Ajuntament. El dia central, nova cercavila al matí i actuació al migdia, a la sortida d'Ofici. També els dies 3 i 4 s'anuncia l'actuació un cop acabat l'Ofici; a més, el dia 4 a la tarda les colles participaven en un cercavila. Finalment, el darrer dia a les matinades també apareixen anunciats els Xiquets de Valls amb la resta de balls.¹⁹

L'actuació cabdal, però, és la del migdia del 2 de febrer. El setmanari vallenc *La Actualidad* del dia 10 publica la següent crònica: "Después de los Divinos Oficios, los xiquets levantaron sus torres en la Plaza de la Libertad, ante gentío inmenso. Hay que convenir en que las collas están en decadencia. No intentan siquiera, como era tradición en todas las fiestas, el tres de nou y el dos de vuit. Se contentaron con elevar el cuatro de

vuyt y el tres de set axecat per baix”.²⁰ Són aquests dos dels castells que marcaven el sostre castellà del moment. Podríem apreciar que és molt poc si ho comparem amb altres edicions, o en canvi que les colles ho van donar tot, ateses les circumstàncies.

El cartell anunciador de les festes d'aquest 1901 reproduïx un encertat dibuix d'un tres de vuit. A més, i sense deixar l'apreciació artística, trobem escaient comentar que el 5 de desembre d'aquest 1901 el mestre d'escola vallenc Raimon Casas i Pedrerol va estrenar al llavors anomenat teatre del Centre d'Unió Republicana Democràtica de Valls l'obra *Lo tres de nou*, ambientada, segons acota el mateix autor, a Valls “lo dia de la Candela (2 de febrer) de l'any 1891, de las deu del matí á la una del mij dia”. És a dir, que la trama transcorre dins del context de l'actuació principal d'unes decennals.

1911: ...I del quatre de vuit als castells de set

Fer salts de deu en deu anys i valorar/comparar les construccions bastides a les Candeleres és un exercici pràctic per copsar l'evolució de la pròpia història castellera. A partir del moment en què hem pogut saber els castells bastits —o els que no es van assolir— en cada edició, la tasca ha estat ben fàcil.

De l'edició de 1911 en sabem els castells alçats gràcies a diferents fotografies que ens han arribat fins als nostres dies, preses pels tres reporters gràfics que, segons *Món Castellà* (vol. I, pàg. 334), s'havien desplaçat a Valls. En coneixem un total de tres instantànies. En dues d'elles —fetes des de diferents posicions però preses al mateix instant— veiem dos tresos de set simultanis. I la tercera, agafada des d'un altre angle —ens trobaríem, doncs, amb l'obra dels al·ludits tres reporters, una foto per cadascun d'ells—, hom pot veure dos quarts de set simultanis, l'un amb els dosos col·locats i l'altre amb els quarts, sembla que baixant.

Tres i quatre de set. Vet aquí l'actuació principal de les festes. Uns castells que també —com passava a les anteriors edicions— eren el sostre del moment.

Mercès a les instantànies hem pogut saber el resultat de l'actuació, ja que la premsa del moment no publica cap més detall. *La Crònica de Valls*, però, publica el següent advertiment: “Entre los festejos populares, debían merecer atención preferente por parte del Ayuntamiento de Valls los Xiquets. Ha llegado ya el momento de plantearse el siguiente dilema: o se devuleve a los castells su pujanza antigua o se suprimen de nuestras fiestas. La pena es que veamos el espectáculo de su decadencia languideciendo por nuestras calles como restos sin estima de una institución gloriosa. Los castillos no deben ser una mojiganga más... o se restauran sus juegos atléticos o se archivan para siempre en las páginas de la historia. ¿Qué se consideran incompatibles con las costumbres modernas?, pues que se supriman, pero que quede de ellos un recuerdo glorioso, no una realidad avergonzante. La dificultad no es más que una: la falta de práctica de los enxanetas. Pero esto lo cura el ensayo y el ensayo se obtiene con dinero...”.²¹ Les solucions —dràstiques— exposades pel cronista no amaguen la recança de veure una activitat en constant declivi.

Finalment, d'aquesta edició apuntarem que el programa d'actes anuncia la presència dels Xiquets de Valls els dies 1, 2, 3 i 5 de febrer i que, entre els molts balls participants, es va incloure la Moixiganga local i el Ball de Valencians de Prades, ambdues representacions amb proximitats històriques amb els castells.

Pilar d'accompanyament de les autoritats a l'ofici solemne de les Decennals del 1911 (Francesc Blasi Vallespinosa / Arxiu Municipal de Valls)

1921: Tocar fons

Dies abans d'encetar les festes, les colles inicien les gestions per a ser-hi presents: “Els castellers s’han presentat a l’alcaldia notificant la bona disposició en què es troben per a fer castells els dies de la festa. L’Ajuntament es resisteix a acceptar tal oferiment per l’única raó de les pessetes, que no és cap raó tractant-se de l’Ajuntament. Aquest s’hauria de preocupar que els castells no hi faltessin, com no falten des de fa molts anys...”²² Queden prou paleses les difícils relacions entre les colles i l’Ajuntament local, que esdevindrien clau per entendre l’absència continuada a diferents celebracions a la pròpia població.

No deixa d’ésser curiós que al programa d’actes no s’esmentin explícitament els Xiquets de Valls entre la munió de grups, danses i balls populars. Potser en redactar-ne el text la seva presència encara no estava concretada.

El cert, però, és que sí que hi van ser presents les dues colles que, segons la publicació valenciana *Joventut per la Fe i la Pàtria* del 26 de febrer, “Fan el ‘tres de set’, ‘quatre de set’, ‘dos de sis’, ‘dos de sis aixecat per baix’, fent-lo net, i el ‘pilar de cinc’” a la sortida d’Ofici del dia 2. A la tarda es va fer el tres de sis i el pilar de quatre al Pati, en ésser inaugurada una font artística regalada per valencs residents a Barcelona.

Quant al testimoni gràfic d’aquesta edició tan sols hem pogut observar una sola fotografia, publicada a *La Veu de la Colla Vella* (núm. 40-b, març 1991), on es pot veure un bonic tres de set que, segons el text que l’acompanya, és fet per la Colla Vella, ja que hom ha identificat el cap de colla Ramón Tondo *Gravat de Rabassó* a terços. Ens confirmaria, doncs, el nivell de castells de set pisos descrit a la crònica. De les tres fotografies publicades a *Món Casteller* (vol. I, pàg. 363) hem de dir que no són preses durant les decennals del 1921; alguns detalls, com la manca de domassos, la caiguda del sol i la comparació amb l’esmentada foto del tres de set, ens ho ratifiquen.

1931: Cap a la recuperació de castells importants

Ben diferent se’ns presenta l’edició de les festes de la Candelera del 1931 pertocant als castells. Si en les darreres cites hem estat testimoni d’una contínua davallada, a l’actuació del 1931 es veu reflectida la renaixença de l’activitat, iniciada amb la creació de noves colles a Tarragona i el Vendrell, seguida de recuperació de contruccions que feia molts anys que no es veien a plaça.

Anem primer a comentar que el programa situava la participació de les colles el dia 1 al vespre a la sortida de Completes, per continuar l’endemà i acabar el dia 3 a la sortida d’Ofici.

El setmanari valenc *Joventut* publica una extensa crònica —un tret comú a la majoria d’actuacions de les colles valenques és que la premsa local ja li dóna importància a l’activitat castellera, fent-li el corresponent seguiment, àdhuc de la progressió de les colles forasteres— que ens descobreix les construccions bastides i sense la necessitat d’haver de recórrer a les fotografies, per altra part també abundoses i que confirmen la font escrita.

Del primer dia i en obsequi a Orfeó Català, les dues colles alçaren el quatre de set, el dos de sis i el pilar de cinc. A la sortida de completes i a la plaça del Blat, ambdues descarreguen el tres i el quatre de sis; la Colla Vella hi afegeix un altre dos de sis i la Nova l’intenta fins a tres vegades sense èxit. L’exhibició s’acaba amb sengles pilars de cinc.

Decennals del 1921. Inauguració de la font del Pati (Lluís Jané / Arxiu Municipal de Valls-Fons Jané)

Candela del 1931. Actuació a la plaça del Blat (Pere Català Pic / Arxiu Municipal de Valls)

Però la importància d'aquesta Candelera castellera la trobem a l'endemà, diada de la patrona. Dies abans ja s'havia creat expectació per l'anunci de grans castells, com ara el quatre de vuit que la Colla Vella volia tirar a plaça. Era, però, molt aviat, tot just s'havia pogut trencar el sostre del tres de set l'any abans amb el quatre de set amb el pilar fet a Vilafranca per l'esmentada agrupació.

A la primera ronda ambdues colles descarreguen el tres de set. A la segona, mentre la Nova completa el quatre de set la Vella assoleix el quatre de set amb el pilar. Però el castell que va destacar per damunt de tots fou el cinc de set muntat per la Colla Nova, el primer intent des de feia 25 o 30 anys i construït el tronc de la manera antiga, és a dir, col·locant el pilar del mig a la dreta de la rengla del tres de set. Els dosos quedaven deslligats i la canalla havia de baixar fins a quarts per tornar a pujar a fer la segona aleta. A més, en aquest castell sols pujaren un aixecador i un enxaneta que havien de canviar-se d'un pom a l'altre. Però, en aquest cas, l'aixecador en comptes d'anar a la seva segona posició va baixar el castell. La irregularitat va tenir ressò dins l'àmbit casteller del moment: al vespre durant la processó fou motiu de converses i, fins i tot, de discussions. També la Colla Vella el va provar dos cops, sense èxit. Els altres castells foren el dos de sis, el tres de sis per sota i el pilar de cinc per part de totes dues agrupacions.

1941: Un nou retrocés, per causes de força major

Deixem que un paràgraf d'un article publicat a *Crónica de Valls, 1941. Decenario de Nuestra Señora de la Candela* ens expliqui l'evolució, les conseqüències de la guerra i la situació en què es trobaven les colles aquell 1941: "La afición a los 'castells' iba en aumento, el entusiasmo de los 'castellers' no menos, y a buen seguro que de no haberse sufrido la trágica interrupción que para todo ha sido la revolución y la guerra pasadas se habrían igualado las hazañas de los antiguos 'castellers'. [...] La revolución y la guerra han ocasionado un importante colapso en los 'castells'. Hoy, con una sola 'colla', hay dificultades para hacer buenas 'torres' y 'pilars'."²³

Era el primer cop que teníem constància fefaent des d'aquell llunyà 1801 en què en unes festes de la Candela només hi participés una sola colla; en aquesta ocasió, sota el nom de Xiquets de Valls, i que aplegava membres de les existents abans de la guerra civil.

El nivell casteller va sofrir un clar retrocés. La crònica del moment diu: "Los Xiquets de Valls no hicieron una actuación muy destacable, si bien merece mencionarse el cinc de set y el pilar de cinc aixecat i desfet per sota."²⁴ Per una altra banda, Josep Mª Rodon²⁵ ens amplia la informació afegint un tres de set i concretant que l'actuació es va realitzar al Pati. Ambdues fonts —la darrera basada en la visió de les fotografies existents— coincideixen en afirmar que la diada va transcórrer sense pena ni glòria.

1951: Torna el quatre de vuit, ben acompanyat

A mitjans de la dècada dels 40 l'instigació vendrellenca, amb l'assoliment del quatre de vuit i la torre de set, provoca un nou impuls al món casteller. A Valls, el 1947 tornen a existir les dues ancestrals colles. Amb aquest esperançador panorama les decennals festes de Candelera són aprofitades per ambdues colles per a realitzar molts i bons castells, àdhuc el quatre de vuit, cinquanta anys després de la darrera Candela de vuit, el 1901.

També la seva participació fou molt activa durant quatre dels set dies en què es van programar actes. El primer dia, a la sortida de Completes, la Colla Vella descarrega el tres de set, el dos de sis i dos pilars de cinc, mentre que la Muixerra completa el cinc de set, el quatre de set amb el pilar i dos pilars de cinc. Acte seguit, a la inauguració de la llavors anomenada “Plaza de los Mártires” la primera d’elles assoleix el quatre de set i un pilar de cinc, i l’altra el tres de set per sota i dos pilars de cinc simultanis.

El dia 2, a la plaça del Blat, convertida en la “Plaza de España” per la oficialitat del moment, va ser escenari d’una “grandiosa exhibición folklórica”. Certament l’actuació fou de primer ordre, sobretot per part de la Muixerra, que descarregà el dos de set i el quatre de vuit, a més dels pilars de salutació i al balcó. El cronista destacava que si no hagués estat pel retard en l’horari haurien intentat el tres de vuit. Eufòria o projecte, el cert és que aquest castell tornava a estar en el punt de mira de les principals colles, i no trigaria gaires mesos a veure’s completat. La Colla Vella, per la seva part, descarrega el cinc de set i el tres de set per sota al segon intent i acaba amb el pilar de cinc.

L’endemà, dia 3, tant la “diana” com la “nueva exhibición folklórica” van anar a càrrec de la Colla Vella, que descarregà el tres i el quatre de set i dos pilars de cinc simultanis. Finalment, el dia 4 a les mateixes dianes i exhibició hi va participar la Muixerra, també sola, completant el quatre de set amb el pilar i el tres de set per sota, a més d’un pilar de cinc al balcó i un altre baixat per sota. L’actuació es va cloure amb un dos de sis amb l’alcalde vallenc Josep Mª Fàbregas i Pere Cases i Dalmau a segons.

També es van alçar construccions a la processó. En total, segons la premsa, la Muixerra va alçar 31 castells i la Colla Vella 27, tots ells “sin percanse alguno”.

Però, a més de les exhibicions, el setmanari local *Juventud* anuncia un acte ple d’emotivitat: “Nos enteramos, y no hemos de ocultarlo, con emoción, en nuestra calidad de devotos de la Virgen y de vallenses, que la colla de los ‘Xiquets de Valls’, ‘La Muixerra’, rendirá su homenaje, el de los ‘Xiquets de Valls’, a la Virgen de la Candela. El viernes, día 2, a las 8,45 en punto, las ‘gralles’ de la colla con unos representantes de ésta, tocarán ante la imagen venerada al pie del presbiterio la tocata de un castillo para ofrecerle con ello lo que es el alma de los vallenses: los ‘Xiquets de Valls’ (...). Hay, creemos, un precedente según se nos dice pero esta nota simpática de devoción, de estima, nos ha conmovido.”²⁶

No en sabem res, d’aquest precedent, però sí que es perfila una nova forma de participació de les colles a les festes de la Candelera.

1961: Un nou concepte de participació castellera

A través de programes d’actes i cròniques de diaris, hem pogut constatar com la participació castellera es centrava, bàsicament, en actuacions seguint un model festiu semblant a la d’una festa major tradicional: sortida a la vigília, participació als cercaviles i les processons, i exhibicions a la sortida d’ofici.

El 1961, però, s’inicien uns canvis que fan d’aquesta participació un concepte més involucratiu com a entitat i com a grup social. En aquesta edició tan sols existia la Colla Vella, després que la Muixerra deixés d’actuar a finals d’agost del 1958.

Així, la Colla Vella es va fer una bandera que representaria l’entitat i que fou convenientment beneïda el dia 2 a l’arxiprestal de Sant Joan, on es va bastir un —fins

llavors inèdit— pilar de cinc a dins l'església val·lenca. Així mateix, es proclamava patrona de l'entitat la Mare de Déu de la Candela. El mateix dia a la processó la colla va participar, per primer cop també, conjuntament amb les entitats, i no entre els elements folklòrics com fins llavors. La canalla, però, encara hi va participar entre aquests grups. Els seus components anaven vestits amb la camisa distintiva.

Un altre fet destacat fou la concessió de la Medalla d'Argent per part de la Diputació de Tarragona a les colles castelleres de la província. L'entrega la va fer el llavors ministre d'economia Pedro Gual Villalbí a la Colla Vella, en representació de totes les agrupacions de la demarcació. Aquest acte va anar acompanyat de la presència de castellers dels Nens del Vendrell, Minyons de l'Arboç i les dues colles de Tarragona. Davant l'Ajuntament es bastí un castell de germanor, a més de sengles pilars de quatre per cadascuna de les agrupacions convidades, i un pilar de cinc al balcó per part de la Vella val·lenca.

Quant a les actuacions, s'alçaren castells a la sortida de completes pensant en un intent de quatre de vuit per a l'endemà, que no es va poder portar a plaça a causa del fort vendaval que va afectar tota la ciutat. Tot i així es va descarregar el tres de set per sota —al segon intent— i el dos de set, per acabar amb el pilar de cinc.

Finalment, el diumenge dia 5 es va tornar a alçar un pilar de cinc dins l'església, mentre l'Orfeó Català interpretava la Salve. A la plaça es va descarregar el quatre de set amb agulla i es van intentar —sense èxit— el tres i el quatre de vuit. Diferents construccions bastides davant els habitatges de destacades personalitats van donar el punt i final a aquesta intensa edició de les decennals.

1971: Torna la dualitat

Els darrers èxits assolits pels Nens del Vendrell als concursos castellers van esperar diferents grups de joves que veien perillar l'hegemonia val·lenca. Després de llargs contactes es va aconseguir la implicació d'una gran quantitat d'antics castellers de la Muixerra que van aportar l'experiència al projecte. Tot això succeïa els darrers mesos de l'any 70.

El marc de les decennals del 1971 fou l'escenari escollit per la presentació a la ciutat i a tot el món casteller de la colla que avui coneixem com a Joves Xiquets de Valls, i tornava així a la tradicional dualitat val·lenca. Diferents divergències entre aquesta i la comissió —entre elles el fet de voler adoptar el nom genèric de Xiquets de Valls per a l'agrupació— ocasionaren, entre altres coses, el fet que no van ésser inclosos al programa oficial i, per tant, la no actuació a la plaça del Blat.

El dia central de les celebracions, però, van recórrer la ciutat visitant les cases de beneficència i d'amics de la colla, per acabar el seu recorregut al Pati, on van alçar un pilar de cinc carregat i un dos de sis, com a construccions més importants.

Respecte a l'altra colla val·lenca, la Vella, va fer sortides el vespre del dia 30 —davant l'Ajuntament amb una climatologia del tot desfavorable— i el matí del 31, fent castells davant de diverses institucions i pels carrers de la ciutat. En ambdós casos es van alçar castells de set. Aquest any ja no es va fer la tradicional sortida de completes, perduda en el programa festiu. Quant a l'actuació estelar, la del dia 2, van completar el dos de set i el tres de set aixecat per sota, i van intentar el quatre de vuit. Dos pilars de cinc tancaven l'actuació.

També en aquesta edició, i seguint el costum instaurat durant la Candela del 1961, la Colla Vella va alçar un pilar de cinc dins l'església de Sant Joan en acabar l'Ofici. A la tarda van assistir corporativament a la processó votiva.

D'altres actes amb el fet casteller com a referència van ser la concessió del títol de "Xiquet de Valls" a diversos periodistes en el transcurs de l'anomenada "calçotada de la premsa" que es va celebrar el dia 1 de febrer.

El mateix dia 2 es va celebrar un altre acte rellevant: la concessió de la Medalla d'Or de la ciutat a la Colla Vella. El lliurament, fet al balcó de l'Ajuntament abans de l'actuació, es va fer en presència del llavors ministre de Comerç Enrique Fontana, el qual la imposà al cap de colla, Eusebi Domingo. Encara el dia 5 el mateix Eusebi rebia una altra medalla per part de l'Ajuntament de Sant Adrià del Besòs.

1981: Primera trobada de colles

Hem anat observant, en el transcurs de les darreres edicions de la Candelera, com el fet casteller no es limitava exclusivament a les actuacions dels Xiquets. Progressivament prenen caire tradicional altres manifestacions que donen un sentit més ampli d'entitat i un reconeixement per part de les institucions en el marc d'una democràcia recentment estrenada.

Entre tots aquests actes hi mancava la participació de la resta, del cada cop més nombrós món casteller. Pensem que l'any 1971 existien un total de vuit colles. Deu temporades després, el 1980, ja n'hi havia 17. La idea, doncs, de convidar totes les agrupacions existents dins de les festes de la Candelera, arrenca de l'edició d'aquest 1981.

La primera "trobada castellera" va tenir lloc el dissabte 31 de gener. Van fer cap a Valls setze de les disset colles existents; se n'absentren tan sols els Castellens de Barcelona, que tanmateix hi enviaren una representació simbòlica. L'acord establert entre totes les agrupacions fou que la diada havia de tenir un caràcter de germanor, i es fixà el dos de set com a construcció màxima a alçar. Després d'agrupar-se al Portal Nou totes elles iniciaren la cercavila fins a la plaça del Blat, on entraren amb el pilar de quatre caminant. Tot seguit va tenir lloc a l'Ajuntament una recepció on el vendrellenc Emili Miró va pronunciar un emotiu i vibrant "predicot". Després es va fer entrega d'una placa commemorativa a totes les colles, les quals alçaren pilars de salutació davant l'Ajuntament i del monument als Xiquets de Valls. La cercavila s'acabà al carrer de l'Abat Llorc, on es va desenvolupar l'exhibició, que va consistir en dos castells per colla i el pilar final.

Incloent els pilars, el resultat fou el següent:

Joves Xiquets de Valls: pilar de quatre, tres pilars de cinc, tres de set i intent de dos de set.

Castellers de Sitges: dos pilars de quatre, dos pilars de cinc, tres de set i quatre de set.

Xiquets de Tarragona: pilar de quatre, tres pilars de cinc, tres de set i quatre de set.

Nois de la Torre: dos pilars de quatre, dos pilars de cinc, tres de sis net i torre de sis.

Castellers de Terrassa: tres pilars de quatre, cinc de sis, tres de set i pilar de cinc.

Nens del Vendrell: tres pilars de quatre, pilar de cinc, tres de set, intent de quatre de set, intent d'un altre pilar de cinc.

Bordegassos de Vilanova: tres pilars de quatre (un aixecat i baixat per sota), torre de sis, tres de set i pilar de cinc carregat.

Castellers de Vilafranca: dos pilars de quatre, dos pilars de cinc, tres i quatre de set.
 Castellers d'Altafulla: quatre pilars de quatre, torre de sis carregada, tres de sis i intent de pilar de cinc.

Minyons de Terrassa: tres pilars de quatre, quatre de set, tres de set i pilar de cinc. Un grup de dones de la colla alçà tres pilars de quatre, quatre i tres de sis.

Minyons de l'Arboç: tres pilars de quatre, quatre de sis, tres de sis i pilar de cinc aixecat i baixat per sota.

Brivalls de Cornudella: quatre pilars de quatre, quatre i tres de sis.

Castellers de Vilanova-Colla de Mar: tres pilars de quatre, tres de sis, torre de sis i pilar de cinc.

Castellers de Montmeló: quatre pilars de quatre, tres de sis i intent de torre de sis.

Colla Vella dels Xiquets de Valls: pilar de quatre carregat (el caminant), tres pilars de cinc, dos de set i cinc de set.

Colla Joves dels Xiquets de Tarragona: van alçar sols el pilar de quatre caminant i el de salutació.

La festa es va acabar amb un dinar de germanor i un concert de gralles.

Quant al dia de la patrona, i abans de citar els castells bastits a la plaça, hem d'esmentar els pilars de salutació en la rebuda feta al president de la Generalitat, Jordi Pujol, al Pati, i els bastits a l'interior de l'església de Sant Joan, que van realitzar ambdues colles vallenques. Ja a la plaça del Blat i amb la presència per primer cop en aquesta festa d'un president de la Generalitat, la Colla Joves va completar el dos de set, el quatre de vuit i el tres de set per sota, a més d'un intent de tres de vuit. Al seu torn, la Colla Vella descarregava també el dos de set i quatre de vuit i completava un tres de vuit inèdit en aquestes festes en el temps que es portava de segle. Per allò que fa al quatre de vuit, des de la Candelera del 1951 que no s'havia tornat a veure en aquest marc festiu. Els pilars de cinc al balcó van donar punt i final a una exhibició que feia preveure un any intens i ple d'ambicions llegendàries.

D'altres actes d'interès en aquesta edició que cal destacar seria l'exposició de fotografies i material divers de diferents colles, com a una primera presentació d'allò que hauria d'ésser un futur Museu Casteller. També la Colla Vella va organitzar una exposició amb guardons, trofeus i fotografies sobre la seva trajectòria als darrers anys, al seu nou local del carrer de l'Església. Per la seva part la Colla Joves, i coincidint amb el seu desè aniversari, va presentar la senyera de l'entitat que va desfilar en la processó votiva de la tarda en honor de la Mare de Déu de la Candela, amb la participació també de la Colla Vella.

Especial, doncs, en molts sentits, fou la Candelera del 1981, que obrí una nova concepció de la festa vers la manifestació castellera.

1991: El bicentenari de les decennals

Segurament que si arribéssim a aclarir quines evolucions feia aquell Ball de Valencians present a la primera Candela del 1791, i ho comparéssim amb les realitzacions de les dues colles de Xiquets de Valls, ben poca cosa trobaríem en comú. Dos segles per a una activitat en què el component humà ho és tot són molts i molts anys. La llavor ha esdevingut un arbre majestuós, reconegut i admirat per tothom.

Trobada de colles castelleres del 1981: pilars a la plaça del Blat (Pérez de Rozas / Arxiu Municipal de Valls)

Trobada de colles castelleres del 2001, al barri del Fornàs (Pere Queralt / Arxiu Municipal de Valls)

L'efemèride del bicentenari va quedar convenientment reconeguda per part de l'Ajuntament en col·locar un quadre al·legòric, creat per M. Lluïsa Clois Jové, a la Galeria de Vallencs Il·lustres que, per primer cop, s'apartava d'un reconeixement personificat per esdevenir un homenatge a tots els Xiquets de Valls. L'acte, celebrat el dia 26 de gener, fou presentat pel reconegut historiador i publicista Pere Català i Roca.

També en aquesta edició va comptar amb presència del president de la Generalitat, Jordi Pujol, acompanyat d'altres autoritats el dia central de la festa. Després de la recepció a l'Ajuntament, assistiren a la missa on s'alçaren els ja tradicionals pilars de cinc a banda i banda de la imatge de la Verge per part de les dues colles locals.

Acabat l'ofici, les personalitats tornaren a la Casa de la Vila, des d'on van seguir l'actuació principal. Després dels pilars de cinc de salutació, la Colla Vella va començar l'actuació amb un intent desmuntat del quatre de vuit seguit del dos de set. Nou intent del quatre de vuit per acabar amb el cinc i el tres de set per sota. Per la seva part, la Colla Joves assolí el tres de vuit —el seu primer en el marc d'una Candelera—, el dos de set, dos intents —un desmuntat— del quatre de vuit i el quatre de set amb agulla. Els pilars de cinc al balcó van tancar una actuació equiparable al de l'edició anterior amb la diferència de no haver-se assolit, aquest cop, el quatre de vuit. L'endemà, dia 3 de febrer, per segona vegada es va organitzar una trobada castellera de totes les colles del món casteller del moment. De la mateixa manera que deu anys abans, l'organització va fer saber que es tractava d'un acte festiu, per aquest motiu va tornar a posar un límit al castell màxim que es podia alçar: el dos de set. Aquest cop, però, els Castellers de Vilafranca no van estar d'acord amb aquesta limitació i decidiren no assistir-hi.

Així doncs, 20 de les 21 colles existents llavors visitaren la capital de l'Alt Camp en una trobada que es va iniciar al Portal Nou, seguint en cercavila cap a la plaça del Blat, on entraven amb el pilar de quatre caminant i fent un altre pilar davant de l'Ajuntament. Més endavant, al passar per la Font de la Manxa, les colles alçaren els corresponents pilars davant el monument als Xiquets de Valls. El final del trajecte fou l'esplanada situada davant del recentment inaugurat Centre Cultural, on les colles van actuar en dues rondes, la primera en solitari i la segona conjuntament.

El resultat, colla per colla, fou el següent:

Colla Joves Xiquets de Valls: dos de set i tres de set per sota carregat.

Colla Vella dels Xiquets de Valls: dos de set i cinc de set.

Bordegassos de Vilanova: intent desmuntat del tres de set. Torre de sis.

Castellers de Barcelona: cinc de set, quatre de set amb agulla carregat.

Castellers de Castelldefels: torre de sis i quatre de sis.

Castellers de Terrassa: tres de set i quatre de set.

Castellers de Sant Pere i Sant Pau: intent del quatre de sis i intent del tres de sis.

Xiquets de Tarragona: intent del cinc de set, i dos de set.

Xiquets de Vila-seca: quatre de sis i tres de sis.

Colla Joves de Vilanova: torre de sis i tres de sis.

Colla Joves Xiquets de Tarragona: tres de set i quatre de set.

Xiquets del Serrallo: intent del tres de sis i quatre de sis.

Minyons de Terrassa: quatre de set i tres de set.

Nens del Vendrell: quatre de set i tres de set carregat.

Nois de la Torre: torre de sis i tres de sis.

Vaillets de Gelida: intent de la torre de sis i tres de sis.

Xics de Granollers: intent del tres de sis i intent del tres de cinc.

Xiquets de Reus: cinc de set i tres de set.

Xiquets de la Vila d'Alcover: cinc de sis i quatre de sis.

En aquesta llista hi hem d'afegir els Castellers de Santa Coloma, que aixecaren pilars a la cercavila però no alçaren cap construcció a l'esplanada. L'acte es va cloure amb pilars de quatre o de cinc.

A banda de la presència de les colles castelleres en la processó de la Mare de Déu de la Candela —aquest cop sota una persistent pluja—, el darrer dia de festa es va organitzar un espectacle piromusical on no hi va faltar el so de les gralles interpretant el toc de castells amb sengles tresos de set per part d'ambdues agrupacions —el de la Colla Joves carregat— il·luminats pels focs artificials.

2001: Torna el castell de nou

Passi el que passi, la dècada dels noranta quedarà marcada en la historiografia castellera com la de l'expansió definitiva, en tots els sentits: l'augment del nivell amb la recuperació de castells fets al segle XIX, l'assoliment de construccions mai vistes, l'expansió territorial cap a zones impensables, l'interès dels mitjans de comunicació nacionals i l'augment del nombre colles, entre altres aspectes. Moltes i moltes coses i a un ritme frenètic han passat en l'interval de temps que va des de la Candela del 1991 i a del 2001.

La celebració candelera del 2001 troba el gran repte de continuar la trobada de colles castelleres a Valls en un marc totalment canviat. Si a la primera edició van venir 16 colles i a la segona 20, el 2001 va aplegar un total de 57 colles, la major concentració de la història, i que reunia en total uns 6.000 castellers.

La trobada va tenir lloc el diumenge 28 de gener amb uns actes comuns a les dues anteriors edicions: trobada al Portal Nou, des d'on s'inicia un cercavila que porta a les colles a la plaça del Blat, on són rebudes per l'alcalde amb un obsequi i on aixequen un pilar de salutació. Després, nova parada a la Font de la Manxa on s'alça un altre espadat; per acabar al barri del Fornàs; un escenari diferent per a cadascuna de les tres trobades fetes fins ara. Aquest cop el sostre casteller es va situar en el tres de vuit i una sola ronda simultània a totes les colles. En acabar, es va donar opció a una segona ronda a les agrupacions que havien fet llenya en la primera. Finalment, un pilar de comiat i el dinar de germanor va cloure la multitudinària trobada.

El resultat fou el següent:

Colla Vella dels Xiquets de Valls: tres de vuit i pilar de cinc.

Colla Joves Xiquets de Valls: quatre de vuit i pilar de cinc.

Al·lots de Llevant: tres de sis i pilar de cinc.

Bordegassos de Vilanova: tres de set i pilar de cinc.

Capgrossos de Mataró: cinc de set i pilar de cinc.

Castellers d'Altafulla: tres de sis i pilar de quatre.

Castellers d'Esparraguera: torre de sis i pilar de cinc.

Castellers d'Esplugues: intent del tres de sis i pilar de quatre.

- Castellers de Badalona: cinc de sis i pilar de cinc carregat.
- Castellers de Barcelona: tres de set i pilar de cinc.
- Castellers de Caldes de Montbui: tres de sis i pilar de quatre.
- Castellers de Castelldefels: dos intents del tres de sis i pilar de quatre.
- Castellers de Cerdanyola: dos intents del tres de sis i pilar de quatre.
- Castellers de Cornellà: tres de set i intent desmuntat pilar de quatre.
- Castellers de Figueres: dos intents del quatre de set amb agulla i pilar de cinc.
- Castellers de Gavà: tres de sis i pilar de quatre.
- Castellers de l'Albera: quatre de sis i pilar de cinc.
- Castellers de l'Hospitalet de Llobregat: tres de sis i pilar de quatre.
- Castellers de la Vila de Gràcia: quatre de set i pilar de quatre.
- Castellers de Lleida: tres de set carregat i pilar de cinc.
- Castellers de Mallorca: quatre de set i pilar de cinc.
- Castellers de Mollet: tres de sis i pilar de quatre.
- Castellers de Rubí: tres de sis i pilar de quatre.
- Castellers de Sabadell: tres de sis i pilar de quatre.
- Castellers de Sant Andreu de la Barca: intent desmuntat del tres de sis i pilar de quatre.
- Castellers de Sant Cugat: quatre de sis i pilar de quatre.
- Castellers de Sant Feliu: tres de sis i pilar de quatre.
- Castellers de Sant Pere i Sant Pau: tres de sis i pilar de cinc.
- Castellers de Santa Coloma: intent del tres de sis i pilar de quatre.
- Castellers de Sants: tres de set i 2 pilars de quatre simultanis.
- Castellers de Sarrià: tres de sis carregat i pilar de quatre.
- Castellers de Terrassa: quatre de set amb agulla al segon intent, el primer desmuntat, i pilar de cinc.
- Castellers de Vilafranca: quatre de vuit i pilar de cinc.
- Castellers del Poble Sec: tres de sis i pilar de quatre.
- Castellers del Riberal: tres de sis i pilar de quatre.
- Colla Castellers de Sant Boi: intent de la torre de sis, i pilar de quatre.
- Colla Joves Xiquets de Tarragona: dos de set i pilar de cinc.
- Colla Joves de l'Hospitalet: dos de sis, i 2 pilars de 4 simultanis.
- Colla Joves de Castellers de Sitges: torre de sis, i 3 pilars de 4 simultanis.
- Colla Nova del Vendrell: torre de sis i pilar de quatre.
- Ganxets de Reus: tres de set, i dos pilars de quatre simultanis.
- Marrecs de Salt: quatre de sis amb agulla i pilar de quatre.
- Minyons de Terrassa: tres de vuit i pilar de cinc.
- Moixiganguers d'Igualada: tres de set i pilar de cinc carregat.
- Nens del Vendrell: intent de la torre de set, i pilar de cinc.
- Nois de la Torre: intent desmuntat de la torre de sis, i pilar de quatre.
- Nyerros de la Plana: torre de sis i pilar de cinc.
- Sagals d'Osona: tres de set i pilar de cinc.
- Tirallongues de Manresa: tres de set i pilar de cinc.
- Torraires de Montblanc: quatre de sis amb agulla i pilar de quatre.
- Vailets de Ripollet: tres de sis i pilar de cinc.

Xicots de Vilafranca: quatre de set i pilar de cinc.

Xics de Granollers: tres de set i pilar de cinc.

Xiquets de la Vila d'Alcover: tres de sis i pilar de quatre.

Xiquets de Reus: tres de set i pilar de cinc carregat.

Xiquets del Serrallo: cinc de sis i pilar de quatre.

Xiquets de Tarragona: dos de set i pilar de cinc.

El dia central de la festa, el divendres 2 de febrer, la plaça del Blat viuria una nova confrontació entre les dues colles de la ciutat disposades a trencar sostres centenaris. Recordem que en tot el segle XX el màxim castell alçat en aquesta diada decennal fou el tres de vuit per part de les dues colles i en edicions diferents.

Així, la Colla Vella obria la seva actuació amb el cinc de vuit, descarregant al seu torn el tres de nou amb folre, el quatre de vuit amb el pilar i tres pilars de cinc, un d'ells portat al balcó. Quant a la Colla Joves, va obrir amb un intent del quatre de nou sense folre, quatre de vuit, dos de vuit al segon intent —el primer desmuntat—, intent del tres de nou amb folre, tres de vuit i pilar de cinc portat al balcó, carregat. Pel cap baix feia 120 anys que no s'assolia descarregar un castell de nou pisos per les decennals, tot un reflex de situació actual en què es troba el món casteller.

Paral·lelament als actes de la Candela, les dues colles de la ciutat van fer públic l'inici de les seves respectives festes commemoratives del bicentenari de les seves trajectòries. Primerament ho va fer la Colla Vella el dissabte 20 de gener amb una cercavila inaugural. Després, el dia 20 de febrer, la Colla Joves donava a conèixer el seu programa d'actes. En els dos casos el punt de partida de la trajectòria de les colles hom les situa en aquella llunyana Candelera el 1801.

Fons consultades

Món Casteller. Vol. I i II. Rafael Dalmau Editors, 1980-1981.

Colla Vella dels Xiquets de Valls 1947-1980. Agustí Pena Martínez, 1999.

Colla Vella dels Xiquets de Valls 1981-1997. Agustí Pena Martínez, 1999.

Història de la Colla Joves Xiquets de Valls. Joan Mª Ventura Batalla, 1991.

Història Gràfica de la Colla Joves Xiquets de Valls. Màrius Martín Caballero, 1996.

La Veu de la Colla Vella. Butlletí de la Colla Vella dels Xiquets de Valls.

Foc Nou. Butlletí de la Colla Joves Xiquets de Valls.

Arxiu Pere Regull. Museu del Vi. Vilafranca del Penedès.

Cultura. Revista. Valls.

El 3 de Vuit. Setmanari. Vilafranca del Penedès.

Els castells dels Xiquets de Valls. 2a Edició. Francesc Blasi i Vallespinosa, 1948.

Miscel·lània Castellera. Miquel Trenchs i Mestre, 1989.

La Vanguardia. Diari. "Crònica de Castells" d'Eloi Miralles i Figueres, 1981.

El Punt. Diari. Guillermo Soler, 2001. Valls

Notes

1. "Notes històriques de la parròquia i vila d'Arbós". Rev. Gaietà Vilaplana. Ho extreu de documents de la parròquia, avui desapareguts. L'Arboç del Penedès, 1927.
2. Arxiu general de Simancaes (Valladolid). Còpia dipositada a l'Arxiu Pere Regull del Museu del Vi de Vilafranca.
3. R. Vilolant i Simorra "Etnografia de Reus i la seva comarca". Vol. V. Reus, 1959. Citat a *Món Casteller*. Vol. I. Pàg. 66.
4. "Notícia sobre els castells humans de les terres catalanes". *Cultura*. Valls, juny de 1980.
5. "Papeles viejos", a *Cultura*. Valls, novembre de 1946.
6. *Món Casteller*. Vol. II. Pàg. 1027
7. "El trienni meravellós, les prèviues dels castells de nou pisos", de X. Güell. Dins *El 3 de Vuit*, 17-4-1998.
8. *Els castells dels Xiquets de Valls*. Segona edició. Pàg. 17.
9. *Diario de Tarragona* de 1-2-1861. Citat per X. Güell a *El 3 de Vuit*, 10-7-1998.
10. *La Ilustración Catalana* de 20-2-1881. Citat a *Món Casteller*. Vol. I. Pàg. 160.
11. Citat a *Món Casteller*. Vol. I. Pàg. 160 i 162.
12. Transcrit a *Cultura*. Núm. 397, febrer/març de 1981.
13. *La Pàtria Catalana* de 22-5-1881. Citat a "*Món Casteller*". Vol. I. Pàg. 162.
14. *El Eco de Valls* de 5-2-1885. Citat per Miquel Trenchs a *Miscel·lània Castellera*. Pàg. 75.
15. *El Eco de Valls* de 5-2-1886. Citat a *Món Casteller*. Vol. I. Pàg. 204.
16. Notícia facilitada per Miquel Trenchs i Mestre.
17. *L'Indaleci Castells que vaig conèixer*, de Cèsar Martinell. Pàg. 206.
18. *El Eco de Valls* de 8-2-1891. Citat a *Món Casteller*. Vol. I. Pàg. 224.
19. *Món Casteller*. Vol. I. Pàg. 255.
20. *Món Casteller*. Vol. I. Pàg. 295-296.
21. Citat a *La Veu de la Colla Vella*. Núm. 40-B. Març de 1991.
22. *Juventut per la Fe i la Pàtria* de 29-1-1921. Citat a *id.* ant.
23. Citat a *Món Casteller*. Vol. I. Pàg. 478.
24. *Món Casteller*. Vol. I. Pàg. 480.
25. "Temps de castells (IX)", publicat a *Foc Nou. Butlletí de la Colla Joves Xiquets de Valls*.
26. *Món Casteller*. Vol. I. Pàg. 562.